https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Romania Documentation Project

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Numele și prenumele intervivatului: Mihail Focşa

Data naşterii: 1925

Locul naşterii: Dominteni, Republica Moldova

Rola interviului: RG-50.572.0138.01.01

Data interviului: 30 octombrie 2009

Miail Focşa s-a născut în anul **1925**, în satul **Dominteni** și a fost intervievat cu privire la acţiunile împotriva evreilor care au avut loc în localitatea sa, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

El, care era premilitar atunci, relatează despre evreii din sat, circa **6 familii**, care au fost strânşi într-un beci la **postul de jandarmi** la ordinul **şefului de post român Dumitru Lepăduş**. El spune că apoi au fost duşi spre **Petreni**, într-o zonă unde a fost moară şi acolo au fost **împuşcaţi** unii, iar alţii **aruncaţi în apă**. El spune că o **fetiţă** de circa 10 ani nu s-a înecat, dar apoi a fost împuşcată.

Despre un evreu din sat, **Moşcu Dicher**, spune că **s-a spânzurat** când era ţinut la postul de jandarmi.

El mai povesteşte că a fost trimis cu căruţa să întâmpine **o coloană** de evrei care venea dinspre Bălţi şi mergea către Gribova, aproximativ 50 de oameni, şi acolo a văzut moartă o altă evreică din sat, Osna.

[01]:00:00:00 - [01]:44:35:22

Question: Bună ziua.

Answer: Mulţumim.

Q: Spuneţi-mi, vă rog, cum vă numiţi.

A: Eu? Mă numesc **Focşa Mihail** al lui Ion.

Q: Din ce an sunteţi născut?

A: Din **[19]25**, 1925.

Q: Şi unde v-aţi născut?

A: Aici în satul acesta m-am născut.

Q: Deci satul **Dominteni**.

A: În satul Dominteni m-am născut.

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Câteva luni în urmă noi am fost la dumneavoastră şi dumneavoastră ne-aţi povestit despre ce aţi văzut personal în anii războiului. Noi acum am venit din nou ca dumneavoastră să ne povestiţi.

A: Eu dumneavoastră vă pot povestiţi, numai daţi-vă mai aproape că eu nu prea aud bine.

Q: Eu am să încerc să vorbesc mai tare. E bine aşa?

A: Poftim?

Q: E bine aşa, mă auziţi dacă vorbesc mai tare?

A: Aşa da, vă aud.

Q: Pentru început, spuneţi-ne, vă rog, înainte de război în Dominteni trăiau evrei?

A: Da, au trăit.

Q: Vă amintiţi pe cineva pe nume, nume de familie?

A: Îmi amintesc mulţi, că aici în mahală la mine au trăit mulţi, mulţi evrei au trăit, dar tare oameni buni au fost, nu aveau nicio deosebire de la ţăran la evreu, munceau în rând cu ţăranul, nu avea nimic aşa el vreo zgârcenie că el e evreu şi acesta e ţăran moldovean.

Q: Vă amintiţi cum se numeau unii dintre dânşii?

A: Cum, cum?

Q: Vă amintiţi nume de familie, prenume?

A: Da, da, da.

Q: Vreţi să ne spuneţi?

A: Am să vă spun. Iaca aici de vale cum intraţi pe drumul acesta a trăit tot o casă de evrei, pe dânsul **Haim** îl chema, dar pe dânsa **Osna**, nevasta lui.

Q: Şi alţii? Mai ţineţi minte pe cineva?

A: Mai este, mai sunt încolo, mai la vale a trăit unul **Falic**, numele lui, dar pe soţia lui, **Tuba**.

Q: Mai ştiţi şi alţii sau ăştia sunt toţi?

A: Da.

Q: Spuneţi-ne, atunci pe toţi care vi-i aduceţi aminte, toate numele de familie, prenumele, ce vă aduceţi aminte.

A: A cui, a lor?

Q: Da.

A: Apoi aici lângă mine a trăit un evreu, puternic om, a avut copii mulţi, pe dânsul îl chema, **Moşcu**, pe dânsul, şi familia lui **Iberman**, dar pe soţia lui **Liuba** o chema şi a avut trei băieţi, unul **Niunea**, unul **Alioşa**, dar unul **Isac**, şi a avut două fete, una **Ita**, dar una **Ghetla**, dar muncea în rând cu, făcea grădină pentru tot satul acesta, oameni muncitori. (se opreşte)

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Noi am avut o mică problemă tehnică şi ne-am întrerupt, ne cerem scuze. Dacă puteţi să continuaţi cu, aţi menţionat pe cineva care se numea Ita, Ghetla şi mai departe ce aţi vrut să ne spuneţi?

A: Asta a fost familia lui, a lui acesta evreu. Mai departe a fost unul, tot un evreu, a avut doi băieţi, pe dânsul Pavel îl chema, pe tata, **Pavel Bancic**, aşa familie era, dar unul **Strul** numele lui, dar pe unul Isac şi ei cumpăra piei de oaie, de cârlan, se ocupau cu asta. Femeie el nu a avut, soţie. Şi apoi a mai fost încă unul, un evreu, singur a trăit, trăia bine, **Dicher Morşcu**.

Q: Morşcu?

A: Da, Morşcu Dicher, fără soţie tot. Pe centru acolo de vale. Şi la urmă încă a fost iar un moşneag bătrân evreu, pe dânsul îl chema Morşcu tot, bătrân, dar feciorul lui **Şmil**, el avea maşini de foc, cum era înainte aşa. Şi la urmă a fost, la grădiniţă, unde e locul de grădiniţă, un evreu tot cu familie, tot îl chema pe dânsul Haim, dar pe soţia lui Osna tot. Şi în partea asta s-au mântuit evreii.

Q: Dar cam câte familii de evrei au fost în sat până la război?

A: Câte familii de evrei?

Q: Da.

A: Păi iaca să vedem, că eu nu le ţin minte pe toate: una, două, trei, patru, cinci, **şase familii**.

Q: Şase familii dumneavoastră ţineţi minte?

A: Şase familii.

Q: Aţi văzut ce s-a întâmplat cu evreii din sat când s-a început războiul?

A: Înainte de război s-au întâmplat accidente, când au venit în **[19]41**, **românii, nemţii** când au trecut Prutul încoace, atunci Antonescu cu Hitler aşa avea pricaz şi a grămădit toţi evreii, i-au grămădit prin sate care era, erau năcăjiţi sărmanii, cum, şi în partea aceea, dincolo, dacă ştiţi unde e magazinul, punctul medical, în partea de la vale era **postul de jandarmi**. Şi îi grămădea acolo pe toţi, din toate satele astea, că aici era, cum să-l numesc, un potlogar, un rău din România, şi îi ucidea. Cum? I-au închis pe toţi noaptea în beci, a doua zi dimineaţă se scula şi ieşea la stradă, a mers cineva cu căruţa la deal, că atunci norodul se ducea dimineaţa la lucru, îl prindea şi aducea o căruţă, două de lut, răsturna acolo în drum şi apoi pe dânşii îi scotea din beci, că erau şi copii, bătrâni, cum îi găsea, şi toate garafele strângea din mahală, de sticlă, strica, arunca în lut, şi ei se apucau de mână şi călcau în sticla aceea cu picioarele. Doi, trei cărau apă, şi ei călca şi răcnea, dar cum, dacă tai picioarele în lut, în murdărie. Dar ei cu biciurile îi bătea împrejur, că să meargă. Cum să meargă dacă el nu poate? Dar noi eram premilitari, aşa se numea, ne pregătea pentru armata română. Şedeam şi îi păzeam ca să nu fugă ei, jandarmeria şedea împrejurul lor cu puştile şi care mergea, dacă strigă copilul acela:

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

„mămică, mi-i a mânca”, cum să nu-i dai. Care şi cum mergea îi arunca o bucată de pâine între dânşii acolo şi ei o prindea în mână, sărmanii, şi câte o gură se hrănea toţi. Dacă nu îi arunca nimeni, nu mânca nimic. Şi când la urmă, cât sta ei acolo, o săptămână, două sau mai puţin, i-au scos pe toţi şi i-au dus acolo în marginea la **Petreni** şi acolo, şi acum este moara aceea, dar ea lucra cu apă, venea pe valea asta şi era tot apă unde acum e vale, şi era o bulboană adâncă tare, că apa aceea nu dovedea să meargă pe gol la roţile care să învârtească moara, dar de acum alături, şi acolo apa aceea a săpat o bortă mare tare, de adâncime mare şi îi lega de mână câte doi, trei, şi le arunca în borta aceea, se înecau sărmanii. Care răcnea, care, Doamne fereşte. Dar pe o parte erau tranşeele făcute, de la deal încolo, sub dealul acela care merge spre Sofia, şi îi punea de-a rândul şi îi împuşca. În doi mergea patronul, dar îl al treilea nu mergea, şi apoi şi acela cădea şi îl împuşcau tot şi în tranşeele acelea rămâneau. Din toate satele dimprejur îi trimitea aici, că acesta era un potlogar care nu ai cum să-l numeşti, să omori omul de viu aşa. Dar care poate, treaba lui. Am mers prin război atâta vreme şi cât nu ar fi fost de greu, nu, nu eu, nu puteam face aşa probleme. Dar el iaca aici în sat. Se ruga norodul, că era fetiţe, să le ia în limba creştinească, să-i boteze, să fie creştin, nu voia să îi dea, şi îi arunca în apă şi îi îneca. Era vreme grea tare.

Q: Deci mata despre tot ce ne-ai povestit acum, mata ai văzut personal sau ştii de la alţii?

A: Poftim?

Q: Despre ce ne-ai povestit acum, mata ai văzut totul personal sau ştii de la alţii?

A: Păi dacă eu eram acolo, ne lua doar, acolo eram.

Q: Atunci hai, eu vreau să ne povesteşti în mai multe detalii şi eu vreau să precizez unele lucruri. Deci la început, mata ai spus, că ţineau pe evreii în sat, îi ţineau la postul de jandarmi închişi.

A: Apoi îi grămădea.

Q: Îi grămădea?

A: Acolo îi grămădea.

Q: Postul de jandarmi avea beci chiar acolo lângă post sau unde îi ţineau pe dânşii?

A: Acolo era tot, şi din altele sate îi trimitea tot la acest post.

Q: Fiindcă postul acesta de jandarmi era pe mai multe sate, da?

A: Era pe mai multe sate şi era mai ucigaş, că trimitea din mai multe sate, din Sofia, în sate tot era şef de post, dar nu făcea treaba asta.

Q: Dar **şeful acesta de post** era din sat sau era venit din România?

A: Nu, acesta din România, **din Timişoara**.

Q: Din Timişoara el era?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

A: Da.

Q: Şi vă aduceţi aminte numele lui de familie?

A: Numele lui? Cum, cum, Lepăduş, familia, Dumitru. **Lepăduş Dumitru**, familia lui.

Q: Şi despre dânsul, deci el era acela care aducea şi lutul şi…?

A: Da, el era acesta care da ordine şi jandarmeria făcea omoruri.

Q: Deci pe dânşii îi ţineau acolo în beci. Mata ai văzut când îi ţineau în beci?

A: Apoi cum să nu văd, dacă pe noi ne punea în fiecare noapte, eu intram acum dimineaţa, până mâine dimineaţă, mâine dimineaţă mata eşti la rândul meu şi rămâneai singură acolo. Dacă nu veneai să mă schimbi, primeai bătaie.

Q: Deci voi eraţi premilitari şi voi eraţi la pază acolo la postul de jandarmerie?

A: Da, eu eram premilitar şi acolo azi intrai dimineaţă, mâine dimineaţă eu, dar dumneata de acum ştii că eşti în rândul meu şi veneai, dacă nu veneai, te aducea jandarmeria şi te bătea până când rupea coastele în tine.

Q: Dar voi când eraţi acolo de pază vă dădeau arme?

A: Nu.

Q: Dar cum păzeaţi?

A: Aşa, aşa, aşa păzeam, fără arme.

Q: Dar aveaţi altceva în loc de arme?

A: Nimic. Numai cât jandarmii cu arma în mână, dar noi nu aveam nicio armă nimic.

Q: Şi cam cât timp, iată, îi ţineau pe evrei în beciul acela?

A: De cu seară până dimineaţă îi ţinea, dimineaţă îi scotea şi îi punea la călcat lut.

Q: Şi ăştia erau toţi evreii, evreii din sat erau toţi acolo sau o parte erau fugiţi?

A: Toţi acolo, şi evrei din sat şi evrei străini erau acolo.

Q: Cam câtă lume era în beciul acela?

A: Dar cine i-a numărat pe dânşii? Câţi erau îi grămădeau pe toţi acolo. Ce, noi, te puteai să te vâri să-i numeri? Că dureros, el strigă că „văleu”, d’apoi să te mai duci şi să-l numeri.

Q: Dar cam câţi oameni erau, iată, când i-au scos la călcat lut, erau acolo 10 oameni sau 20 sau?

A: Erau, erau, cam la **20 de persoane** erau. La 20 de persoane. Se apucau de mână, şi copil, şi babă şi bătrân, şi călca în lutul acela toată ziua. Dar călca el în sticla aceea, apoi cum îţi pare dumitale, vai şi vai de capul lui.

Q: Şi după asta îi închideau îi închideau înapoi?

A: Şi închidea înapoi în beci şi era iar flămând, cât îi ţinea acolo şi i-au luat şi i-au dus la omor.

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Când i-au dus la omor, mata ai văzut cum i-au scos din beci şi i-au dus?

A: Păi dacă îţi spun, eram nu numai eu, eram mai mulţi **premilitari** din ăştia, dar acum nu-s, că au murit toţi, am rămas eu singur în sat, nu-s niciunul.

Q: Deci pe voi tot v-au pus atunci ca să-i duceţi cu paza?

A: Un fel de ajutor la jandarmerie ca să nu fugă ei.

Q: Şi când i-au scos atunci din beci, cam câţi oameni au scos?

A: Cam câţi oameni?

Q: Da.

A: Vreo 20 de oameni. 20, 15, după cum se grămădea.

Q: Eu vreau să înţeleg corect: pe dânşii mata când ai văzut că i-au scos din beci şi îi ducea să-i omoare, asta a fost un caz sau au fost mai multe cazuri?

A: Cum? Nu am înţeles eu.

Q: Când mata ai spus că îi scoteau din beci, şi îi duceau ca să-i omoare.

A: Când i-au scos pe dânşii din beci, erau mulţi. Au făcut coloană aşa cu dânşii, în stroi.

Q: Şi câţi erau atunci acolo?

A: Ce?

Q: Câţi erau în coloana aceea?

A: Ee, erau mulţi, de acum când i-au grămădit să-i ducă la omorât, la 30, 40 de persoane erau.

Q: Aşa, atunci erau vreo 30, 40?

A: Da. Şi i-au dus încolo de acum să-i omoare pe dânşii. Toţi de mână şi i-au dus.

Q: Şi unde i-au dus, iaca, după asta, după ce i-au scos din beci, unde i-au dus?

A: I-au dus încolo undeva în marginea satului, la Petreni la moara aceea, şi acolo pe care i-a înecat, pe care i-a împuşcat, care şi cum, era norod mult, se grămădea.

Q: Şi e departe locul acesta, moara asta de la Petreni?

A: În marginea satului, de la Petreni, moara este încă.

Q: Dar de la jandarmeria aceea până la moara asta cam ce distanţă e?

A: Cam ce distanţă? Cam la 3 kilometri.

Q: Deci cam la 3 kilometri distanţă i-au dus pe dânşii.

A: Da, da, da, cam la 3 kilometri.

Q: Şi tot drumul acesta mata ai fost împreună cu alţi premilitari, eraţi cu convoiul, eu drept am înţeles?

A: Cum, cum?

Q: Pe drum mata cu alţi premilitari, mata i-aţi dus în convoi atunci?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

A: Noi cât am stat premilitarii, aici postul de jandarmi, aici făceam locuinţă noi, dar încolo nu aveam treabă cu dânşii, jandarmeria s-a ocupat, noi încolo nu aveam treabă, eram liberi, dar ne duceam ca să vedem ce o să facă cu dânşii. Mai mult norod se grămădea în urmă, dacă era om cunoscut de sat, poate, au trăit împreună, au mâncat dintr-o strachină, şi era jale, şi s-a dus să vadă, poate cumva să scape, să-l scoată, să fugă, ştii cum viaţa. Şi s-a ridicat norod mult, s-a dus, dar ei împrejur pe ţărani îi alungau înapoi în urmă să nu şi pe dânşii făcea felul.

Q: Deci şi pe dânşii i-au dus acolo la moară unde spui mata, i-au dus la moară la Petreni, da?

A: Da.

Q: Cât de departe erai mata de locul acela când ai văzut tot ce se întâmpla, de la ce depărtare?

A: Ei, de la 50 de metri cel mult, dar 20, 30 de metri, cum te vârai printre norod să vezi. Mai aproape nu îţi da voie să intri.

Q: Ce pază aveau ei cu dânşii, coloana aceea?

A: Ce pază?

Q: Da.

A: Jandarmii de la postul de jandarmi.

Q: Câţi jandarmi erau acolo?

A: 2, 3.

Q: 2, 3 jandarmi?

A: Da.

Q: Era şi şeful de post sau nu?

A: Şeful de post nu era.

Q: Şi pe urmă când a ajuns acolo coloana, ce s-a întâmplat? Povestiţi-ne ce aţi văzut.

A: Când a ajuns norodul acesta de acum acolo, când a ajuns la bulboana aceea unde să-i dea, o parte din bărbaţi, care mai puternici, i-au luat mai pe culmea dealului şi îi împuşca, dar aceia care mai, parte femeiască, copii, îi lega câte doi, trei de mână, ca să, şi le da drumul în borta aceea şi se înecau acolo.

Q: Şi ăştia 2, 3 jandarmi ei singuri au făcut tot lucrul?

A: Da, ei au făcut poziţia asta.

Q: Dar în timpul când ei… Iaca, de exemplu, cum s-a întâmplat, i-au luat dintâi pe bărbaţi sau dintâi pe femei le dădeau în bulboană?

A: Tot grămadă odată i-au luat.

Q: Bun, câţi jandarmi s-au dus să împuşte, şi câţi jandarmi aruncau în bulboană?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

A: Nu mai ţineau cont, acolo la împuşcat era unul şi îi împuşca, dar aici au rămas, doi rămânea, sau tot unul, după cum. Şi apoi dacă îi lega şi îi izbea acolo, păi ce îi trebuia? De răcnit a răcnit şi s-a înecat şi a ieşit.

Q: Dar nimeni din evreii ăştia nu încerca să fugă sau să opună rezistenţă, nu a încercat nimeni?

A: Cum, cum?

Q: Dintre evrei nu a încercat să fugă sau să opună rezistenţă?

A: Nu. Nu a făcut încercarea asta. Poate şi a fugit, dar aici nu am văzut. A fugit un biet evreu de aici de la noi din sat de aici, că el singur a trăit **Moşcu Dicher**, dar era tot un sosed de al lui îl păzea, **Zaharia Cantemir** îl păzea, şi el l-a păzit aşa până când a adormit acolo şi de acolo s-a sculat şi s-a dus la fântână şi **s-a aninat**, mă scuzaţi, de gât şi şi-a făcut viaţa singur, el s-a predat. Şi când s-a sculat acela, evreul nu-i, şi trebuia să-l pună pe dânsul în loc la pedeapsă. Când iese în drum, el şade aninat acolo şi atât, altcineva nu a fugit nimeni.

Q: Aha, Moşcu Dicher acesta, el fugise de unde?

A: El e de aici din sat.

Q: Dar de unde fugise?

A: De unde a fugit?

Q: Da.

A: De la postul de jandarmi a fugit, adică el a fugit să se anine, să-şi mântuie viaţa, că să nu-l chinuiască. Şi s-a aninat el singur cu cureaua de la pantaloni, să nu-l chinuiască, că el de acum ştia, a trăit pe deal, pe aici, era de aici sătean, şi avea pământ, avea gospodărie mare şi pe deal a trăit, şi cineva la podul acesta la noi care este, nu pe unde aţi trecut dumneavoastră încoace, dar pe stradă drept înainte a fost un pod de lemn. Acolo era un pichet de jandarmi păzitori, păzea carevasăzică, pază era, un moşneag l-a zărit, că era alături cu pământul aici, deasupra lutăriei noastre, l-a zărit pe dânsul că el foia pe acolo, s-a dus şi a spus la jandarmeria aceea. Acolo erau vreo 6, au luat împrejur şi l-au înconjurat şi l-au prins. Dacă l-au prins, fiecare a început a bate, a chinui, şi el s-a dus la postul acela de jandarmerie şi a şezut noaptea aceea, şi îţi spun că era un mahalagiu de-a lui, un sosed şi acela l-a păzit până a adormit şi a ieşit, s-a dezlegat de la pantaloni, s-a aninat de fântână.

Q: Dar cum spuneai mata că îl chema pe vecinul lui?

A: Zaharia Cantemir.

Q: Dar el tot era premilitar sau ce?

A: Tot premilitar era.

Q: Dar mata de unde ştii despre cazul acesta?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

A: Despre ce?

Q: Despre cazul acesta de unde ştii mata?

A: Cum l-a prins?

Q: Da.

A: Păi dacă eram aici în sat cum pot să nu ştiu? Dacă eu cât am de aici, câţi kilometri am până la pod? O jumătate de kilometru, un kilometru, dar noi dacă eram flăcăi şedeam tot timpul prin sat şi ştiam.

Q: Dar mata chiar ai văzut când l-au prins sau doar din auzite?

A: Păi l-au prins şi îl ducea din urmă, dar el aşa era ca mine, un jidănaş, şi care şi ce găsea, îl lovea, care cu patul armei, care cu pumnul după cap.

Q: Mata asta ai văzut singur chiar?

A: D'apoi dacă era vorba: l-a prins pe Dicher. Toţi alergam să vedem cum l-au prins, dar noi o parte ştiam că el este, dar nu puteai să-l arăţi. Cum să-l arăţi să-l ucidă pe dânsul, când el bun prieten cu mine a fost, şi nu puteai face treaba asta. Dar moşneagul acela l-a văzut şi l-a pârât şi…l-a prins.

Q: Să revenim la cazul acesta când unde îi împuşcau şi unde îi aruncau în apă şi se înecau. Cam cât timp a durat tot omorul acesta acolo?

A: Cam cât timp? Vreo două, trei razuri i-au dus acolo şi i-au înecat.

Q: De vreo două, trei ori au dus grupe acolo?

A: Grupe, da, de vreo două, trei ori, aşa.

Q: Şi mata ai văzut de fiecare dată?

A: De fiecare dată am văzut pentru că îţi spun că în tot timpul ne lua la post şi păzeam acolo, eram, te trimitea ori încolo, te trimitea într-o parte ori să chemi pe cineva, ori să serveşti, eram servitori acolo.

Q: Şi de fiecare dată omorau tot aşa, pe care îi împuşcau şi pe care îi înecau sau de fiecare dată diferit?

A: Erau diferite, în bulboană, cum îi pălea în cap, îi ducea şi îi împuşcau la ocopurile acelea, la tranşeele acelea, diferite cazuri erau, dar noi ne duceam, dacă premilitari, flăcăi, 18, 19 ani, să vedem interesul ce fac ei, cum, una, dar al doilea, eram obligaţi, ăştia ca noi, premilitarii, care suntem liberi, ne prindea prin sat, eram obligaţi ca să mergem împreună încolo. De ce anume? Poate vreunul dintre ei să nu fugă sau ceva, să fim atenţi. Nu mai făcea niciunul nicio treabă, că noi ne vâram acolo că era jalnic, era dureros, eram în depărtare şedeam noi aşa, în lături. Şi trebuia să ne ducem. Şi îi chinuia, îi omora, săracii jidani, dar ce era să facem? Iaca acesta a fost chinul lor.

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Înainte de a-i omorî pe dânşii îi puneau să se dezbrace sau îi omorau îmbrăcaţi?

A: Nu, aşa îmbrăcaţi, nu îi mai dezbrăca.

Q: Ei aveau cu dânşii ceva lucruri când au venit acolo pe marginea bulboanei?

A: Nu aveau nimic, iaca aşa cum se găseşte, aşa aveau. Dar poate să fi avut în postul de jandarmi acolo, dar cu dânşii nu au luat nimic.

Q: Dar pe ăştia pe care îi împuşcau, mata ai spus că lângă un tranşeu îi împuşcau sau unde?

A: Da, da.

Q: Cât de mare era tranşeul acela?

A: Tranşeu, cum, dacă avea poate 1 metru lăţimea, dar lungimea era mult, pentru că acolo a stat armată, şedea în bătaie.

Q: Şi pe dânşii îi acopereau sau îi lăsau aşa?

A: După ce i-au omorât, i-au dat în bortă acolo şi au dat ţărână peste dânşii şi gata. Au dat ţărână ca să nu se împută, să nu…

Q: Şi mata ai spus că ai văzut de două sau de trei ori aşa cazuri?

A: Da, două, trei ori aşa, mai mult nici nu a fost.

Q: Şi în astea două, trei ori, de fiecare dată, cam câte câţi oameni aduceau?

A: 10, 15, până la 20 de oameni îi duceau acolo, cum îi grămădeau de prin satele astea străine, vecine, împrejur, că ăştia şefi de post care erau îi trimiteau ei aici, să le omoare ăsta, că aceia nu voiau să facă treaba asta, ori că aşa aveau ordin, ori că ce şi veneau aici şi acesta le făcea felul.

Q: Dar în ce perioadă a fost asta, îţi aminteşti anul mata?

A: Cam într-o lună de zile, mai mult nu.

Q: Într-o lună de zile?

A: În perioadă de o lună de zile.

Q: Dar era vară, iarnă, ce era?

A: Vară, vară, perioadă de vară. Cam prin luna lui iunie, iulie, aşa. Aşa perioadă de iulie-august, că erau ploi de acum, pâinea, se cocea grâul, aşa era cam.

Q: Dar când îi aruncau în apă acolo au fost cazuri ca cineva să iasă din apă să îl vezi sau nu au fost cazuri?

A: Să iasă de acolo?

Q: Da, din apă.

A: Cum poată să iasă el de acolo, dacă erau doi, trei legaţi? Se lăsa la fund de acum, dacă era cu apa, îi arunca morţi. A fost un caz în aşa fel, a fost **o fetiţă** undeva sub 10 ani, deşteaptă tare copila aceea, tot de acolo din mahală, şi s-a rugat norodul că s-o lase, chiar acolo un sosed

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

în mahală că să o ia să o dea în religia ortodoxă, să o boteze, ca să trăiască, că ea plângea, s-a lipit, şi nu a vrut să o lase, şi a aruncat-o în bulboană să se înece. Şi pe dânsa a aruncat-o înapoi la mal, **nu s-a înecat**. Şi întreba de acum, tot de ea: „cine te-a scos, de ce ai ieşit?”. Şi: „un moşneag bătrân cu barbă m-a scos, mi-a dat ajutor şi cu mâna m-a scos”, că s-a grămădit norod împrejur şi ascultau cuvintele ei.

Q: Dar cine o întreba?

A: Oamenii care din mahală: „cine te-a scos, cum ai ieşit tu de acolo?”, „Iaca cine m-a scos”. Ea şedea grămădită, miticuţă, dar udă de apă din bulboană, dacă acolo apa aşa tare curgea: „cum ai ieşit tu?”, plângea fel de fel de norod, plângeau de jalea lor. „Un moşneag m-a scos de acolo, un tătucă bătrân”. Şi au apucat-o şi nu o puteau îneca, şi au ucis-o cu patul armei în cap, jandarmii.

Q: Dar pe dânsa nu o legase înainte cu?

A: Nu o legase, nu a legat-o. Şi cu patul armei a ucis-o, şi a îngropat-o alături, a făcut o bortă şi au îngropat-o alături. Aşa o fetiţă deşteaptă, mititică, norod era mult, din Petreni, din… fiecare avea o durere că e jelos când vezi, că e tot fiinţă, e tot suflet, dar fiecare cu părerile lui.

Q: Din toţi evreii ăştia din sat care au fost în Dominteni a rămas cineva în viaţă?

A: Nu e niciunul, nu a rămas niciunul.

Q: Au mai fost alte cazuri care aţi văzut ceea ce s-a întâmplat cu evreii, în afară de astea care ne-aţi povestit?

A: A fost aşa un caz, înţelegi mata, a fost aşa un caz că unde i-a grămădit încoace spre **Bălţi**, unde au fost grămădiţi, că în oraş, că unde, nu ştiu unde, dar era **o coloană mare**, undeva **50, 60 de persoane**, şi aveau şi căruţe, aveau căruţă a lor, cu bagaj de-a lor, scump. De unde au găsit de tehnica aceea, de unde s-au informat, cine le-a dat. Şi au ajuns aici, dacă aţi trecut încoace pe unde e podul, aici drum nu era aici, dar era numai că tot imaş era, în partea asta cum veniţi de acolo, în partea dreaptă, şi acolo era o fântână era, acum s-a astupat, nu-s, era una în partea aceea, una în partea asta. Două fântâni erau, că oamenii se adăpau, că dimineaţa mergeam la lucru şi lua apă. I-au grămădit toţi acolo, coloana aceea de evrei, dureros, cum se găsea de bătrâni, aşa îi mâna din urmă, şi i-au oprit aici pe vale, sub dealuri, sub creasta asta de deal şi noaptea ce a dat o ploaie puternică, mare, ploaie grozavă. Ei cum, acela şade, sărmanul, tot grămadă, şi dacă îl plouă deasupra nu e bun. Şi s-a întâmplat aşa caz, să mă scuzaţi de expresie, o să vă spun un cuvânt care nu trebuie: o evreică din ele trebuia să nască şi a născut acolo între dânşii, ei ce au făcut, au acoperit-o, ca fiecare. Dimineaţa s-au sculat şi i-au pus în coloană şi mână, bolnavă cum e bolnavă, cum a mers ea, Dumnezeu ştie cum a mers, au pornit-o **înspre Gribova**, că era drumul alături cu iazul, nu era şosea, dar alături aşa

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

cu, pe vale, pământ grunt aşa. S-au dus încolo, şi de aici i-au dus până în **Ucraina** în Balta, acolo a fost lagărul lor. Şi dacă i-au dus în Balta aceea, înţelegeţi, acolo de acum ei s-au aşezat. Îi scotea la lucru, le da mâncare, rea, bună, dar le da ceva să sorbească, şi când au venit înapoi, de acolo ruşii s-au înturnat înapoi, de acum pe nemţi i-au fugărit, au eliberat lagărul acela, au dat drumul la lagăr şi fiecare s-a împrăştiat pe drumurile lor şi atunci s-a terminat cu dânşii.

Q: Dar mata coloana asta ai văzut-o singur când a venit aici peste noapte?

A: Noaptea aceea când a venit ea, apoi, da, îţi spun, era norod mult, ne grămădeam. Dar când s-a dus de acum, dimineaţa, nu ştiu când.

Q: Dar de unde ştii despre cazul acesta că femeia asta a născut un copil acolo?

A: Ştim de acesta caz că de acum era care împrejur şi ne-a spus de acum oamenii ăştia, că ia uite ce s-a întâmplat şi au luat-o aşa cu dânşii.

Q: Dar din coloană mata când ai văzut, ai cunoscut pe cineva din coloană?

A: Nu, erau toţi străini, toţi evreii erau străini, de prin Bălţi, de pe unde i-au găsit încoace, Orhei, nu i-am cunoscut pe nimeni.

Q: Asta a fost unica coloană pe care mata ai văzut-o sau ai mai văzut şi alte coloane?

A: Asta e ultima coloană, asta singură a mers numai.

Q: Numai una singură a mers?

A: Numai una singură a mers, mai multe nu au mers. Poate o fi mers, dar pe altele părţi, pe altele drumuri, dar la noi pe aici nu au mers. Asta ultima era.

Q: Dar mata când ai văzut coloana asta, de la ce depărtare ai văzut-o?

A: La 10, 20 de metri aşa, dacă ne apropiam acolo şi ne uitam.

Q: Vă apropiaţi când ea era pe câmp acolo sau pe drum când a trecut?

A: Poftim?

Q: Când ea trecea pe drum coloana sau pe câmp când îi ţinea?

A: Acolo când sta ei pe loc ne-am grămădit să vedem ce fel de, poate sunt de-ai noştri cineva, apoi nu ştii, fiecare se lua, dintre ţărani, câte o bucată de pâine şi aruncau între dânşii, că ei erau flămânzi, pâine sau mămăligă, ce avea ei, şi apoi ei rupeau câte o bucăţică, se împărţea acolo care o prindea. Că nu ne da voie să le dăm mâncare, dar aşa aruncai şi nu prindea cu ochii, poate şi vedea, dar nu zicea nimic, dar aruncai, care o pâine, care o bucată, care, le arunca între dânşii, ei de acum prindea şi rupea câte o bucăţică, se hrănea.

Q: Mata data trecută ne-ai spus că pe cineva, că ai văzut că pe o **evreică Osna** cum **au împuşcat-o**.

A: Pe Osna?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Da.

A: Asta au împuşcat-o aici la **satul Cuza Vodă**.

Q: Unde asta s-a întâmplat?

A: Cuza Vodă asta e aici în urmă un sătişor, că ea venea de la Bălţi şi nu putea să vie, ea năcăjită, bolnavă, şi a chicat jos şi ei nu putea să oprească şi a luat şi a împuşcat-o şi a rămas acolo.

Q: Dar mata de unde ştii despre cazul asta?

A: Noi ştim de aşa fel, că noi eram mai mulţi băieţi, ne trimiteau cu căruţele înaintea lor, cu căruţele, înţelegi, de ce, care ne trimitea, nu ştiu. Şi îi întâlneam pe dânşii şi le luam împrejur şi ei mergeau înainte, noi cu căruţele în urmă, două, trei căruţe mergeam, şi de acum ştim: „iaca, pe cine a împuşcat? Pe Osna", când ne uitam, a noastră evreică din sat. Şi au îngropat-o acolo oamenii şi gata. Ne trimiteau cu căruţele, de ce, nu ştiu, ne trimiteau cu căruţele înaintea lor aşa acolo.

Q: Ca să înţeleg eu mai bine, că parcă oleacă nu prea clar pentru mine. Deci pe voi v-a trimis înainte la coloana asta despre care mata numai ce mi-ai povestit?

A: Da. Da.

Q: Atunci la coloana asta să o întâlniţi înainte?

A: Da, două, trei căruţe să o întâlnim înainte.

Q: Aşa, şi mata te-ai dus cu căruţa?

A: M-am dus cu căruţa.

Q: Şi cu alţi săteni încă, cu câteva căruţe?

A: Cum?

Q: Cu câteva căruţe.

A: Două, trei, aşa, că nu-mi amintesc.

Q: Şi unde trebuia să vă duceţi să-i întâlniţi, unde v-aţi dus să întâlniţi coloana?

A: Noi pe drumul Bălţiului ne-am dus şi i-am întâlnit în satul acesta Cuza Vodă, aici.

Q: Aha, i-aţi întâlnit undeva pe lângă satul Cuza Vodă?

A: Da.

Q: Şi acolo i-aţi întâlnit şi pe urmă ce aţi făcut?

A: Noi am rămas înainte şi am rămas în urma coloanei şi ei mergeau înainte, dar noi în urmă cu căruţele încetişor, nu mergeam cu dânşii.

Q: Şi mata atunci ai văzut cum au împuşcat-o pe Osna?

A: Pe dânsa am văzut-o şi ea de acum era împuşcată când ne-am dus.

Q: Mata ai văzut-o împuşcată?

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

A: Era moartă, dacă din sat ne-am dus să vedem cine-i, şi am cunoscut-o că e ea, şi a rămas aşa la suprafaţa pământului acolo.

Q: Deci, dar mata când ai văzut-o, unde ai văzut-o, unde era ea?

A: Pe marginea drumului.

Q: Aşa, pur şi simplu era pe marginea drumului, coloana a trecut, dar ea a rămas pe marginea drumului.

A: A rămas pe marginea drumului, a rămas moartă.

Q: Şi mata ai cunoscut-o că e de la voi din sat?

A: Da, am cunoscut-o că e a noastră din sat, că ea aici chiar de la vale cum aţi cârnit drumul încoace, apoi de la vale este un loc liber, un locuşor mititel, apoi în locul acela a trăit ea.

Q: Dar coloana venea dinspre Bălţi?

A: Coloana venea dinspre Bălţi.

Q: Mai erau şi alte cazuri când au rămas morţi pe marginea drumului sau asta e unicul corp care a rămas?

A: Acesta caz, acesta l-am văzut, cât a fost acolo, dar poate încoace a mai fost cineva, dar de acum nu am văzut, dar acesta caz l-am văzut, că l-am întâlnit.

Q: Dar Cuza Vodă acesta câţi kilometri, cât de departe e de la Dominteni?

A: Undeva are vreo 7 kilometri.

Q: Deci voi aţi ieşit la vreo 7 kilometri din sat şi i-aţi întâlnit acolo?

A: Da, da, da, da.

Q: Şi pe urmă aţi venit până aici în sat?

A: Noi am venit până în sat, am venit acasă de acum.

Q: V-a dat drumul să mergeţi acasă?

A: Da. Şi de acum ei au mers înainte.

Q: Dar cine ducea convoiul acesta?

A: Jandarmerie, tot erau jandarmii împrejur.

Q: Şi mulţi jandarmi erau?

A: Erau, erau, undeva vreo 6, 3 pe o parte şi 3 pe altă parte.

Q: Şi cum se purtau jandarmii cu ăştia din coloană?

A: Ei, cum. Se purtau, fiecare avea ideile lui, erau şi mai potrivnic, erau şi oameni buni. Parcă aceia nu ştiau că aceluia nu e a mânca ori nu poate… Ştiau fiecare că, dar era aşa legea, şi care dintre ei atunci, cum să vă spun, la cap nu era normal, îl ghiontea cu patul armei ori cu sticul îl repezea, dacă el nu poate. Dar erau o parte care se uitau la dânşii, ştii, o parte de

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

jandarmerie de asta, că se uita că nu se poate de făcut treaba asta, dar aşa legea l-a impus, nu avea ce face.

Q: Dar jandarmii erau şi de la voi din sat sau erau din alte părţi?

A: Nu, de la regimente, nu de la noi din sat.

Q: Dar aici când i-au împuşcat lângă moară acolo şi când i-au aruncat în bulboană, jandarmii erau din sat?

A: Nu.

Q: Când i-au ….?

A: Tot nu, de la regiment era, pichetul militar aşa se numea, legiune, legiunea era în Soroca, de la legiunea aceea: câţi jandarmi trebuie în Dominteni, doi, trei, îi trimitea de acolo de la legiune, că o parte se libera, dar o parte venea, ştii, în cadre de armată. Şi de acolo îi trimitea aici câţi cerea şeful de post, că îi trebuie doi, că îi trebuia trei. Că unul se libera anul acesta, dar altul în primăvară şi trebuia acela efectiv să aibă.

Q: Dar îţi aminteşti cum se numeau, îţi aminteşti careva nume sau familii la jandarmii care erau în Dominteni?

A: Unul era **Manea**, familia lui, dar unde el şi cum el …. dar unul Manea, dar unul **Mircea**, (stop)

Q: Deci din nou am avut o pauză tehnică, am avut probleme, deci ca să continuăm, mata ne spuneai că în sat aici era jandarmul Manea şi ai mai zis că era cineva, Mircea sau ….

A: Mircea.

Q: Deci ăştia doi jandarmi erau doi diferiţi, unul Manea şi unul Mircea?

A: Da. Ăştia au fost în postul de jandarmi aici, da.

Q: Şi ăştia jandarmi au participat la împuşcare şi la când i-au înecat?

A: Ăştia au participat. Ăştia au făcut treabă.

Q: Când i-au înecat atunci şi când i-au împuşcat?

A: Da, da, da, ăştia două persoane.

Q: Dar şeful de post Lepăduş tot a împuşcat şi el sau nu?

A: Nu. El era la post acolo, nu a fost.

Q: Spuneţi, vă rog, aţi spus că aţi văzut de două sau de trei ori cum pe dânşii îi împuşcau, îi înecau. Astea două sau trei ori au fost toate într-o zi sau în diferite zile?

A: Nu, în diferite zile. Peste o săptămână sau două, cum îi grămădea din altele părţi. Îi grămădea 10, 20 azi, îi ţinea o sutcă, două aici închişi, îi năcăjea şi la ce, trebuia hrăniţi, răcneau, îi ducea la omor.

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Mai am aşa o întrebare: ce s-a întâmplat cu averea la evreii care au trăit în sat în Dominteni după ce i-au luat pe dânşii?

A: A rămas aşa pe loc, care şi cum a putut să ia, să-i dea averea, a distrus, care, au avut lucruri scumpe, puse în geamantan şi s-au dus ei pe lume, dar astea care au rămas, pâine, animale ceva, au rămas aşa pe loc. Ei au luat numai cât lucruri scumpe, uşurele.

Q: Dar cu astea care au rămas ce s-a întâmplat?

A: Care?

Q: Lucrurile, iaca, din casă sau animale.

A: Astea care au rămas aşa s-a întâmplat că, care sosed împrejur a stricat uşi şi a luat, ţăranii au luat, de aici dimprejur, care era în mahală. Au distrus averea lor.

Q: Vreau să vă mai întreb: dar ştiţi dacă înainte de război în sat la dumneavoastră erau cuzişti?

A: Ce să fie?

Q: Cuzişti, aţi auzit de aşa ceva?

A: Partid?

Q: Da.

A: A fost, dar nu aici, în satul vecin, partidul cuzist. O lună de zile sau două, cât au fost, au avut un cvartal să fie dreptul, că umblau, demonstraţie făceau prin sat şi ei evreii fugeau de partidul acesta că…, la noi aşa nu au fost. Aşa norod sub partidul acesta.

Q: Dar în care sat a fost?

A: În Boianca, în Gribova cum se spune acum, dar atunci se numea Boianca.

Q: Boianca se numea atunci, acum Gribova?

A: Da.

Q: Şi ce fel de demonstraţii făceau?

A: Făceau steagul nemţesc îl ţineau în mână şi făceau defilare prin sat, că atunci era partidul acela încăput la putere, la conducere, cânta hora şi fiecare ieşea şi se uita şi fugea înapoi, că era de lucru, nu avea timp să se uite la a lor. Nu era aşa, fiecare îşi căuta de treaba lui, ei au mers,o parte striga, ce făcea, dar nimeni nu avea treabă cu dânşii.

Q: Vă mulţumesc frumos pentru interviul dumneavoastră.

A: Asta e tot?

Q: Da, astea au fost întrebările care am vrut să întreb. Mulţumesc mult.

A: Mulţumesc pentru stimarea dumneavoastră. Aşa-i în viaţă, dintr-un sat am rămas unul singur, am fost 860 de veterani, şi s-au pierdut toţi, nu mai e niciunul, am rămas singur în sat, dar de acum nici auzul nu mi-i bun, nici vedere nu am, iaca de acum e gata.

https://collections.ushmm.org
Contact reference@ushmm.org for further information about this collection

Q: Mulţumesc mult.